

نویسندگان:

۱- مهندس محمداقرا رضا علی (معاون مرکز بهداشت شماره یک اصفهان)

۲- دکتر احمد جمشیدی (مدیر مرکز بهداشت شماره یک اصفهان)

آدرس: اصفهان - خیابان ابن سینا - پشت بیمارستان امین - مرکز بهداشت شماره یک اصفهان

تلفن محل کار: ۰۳۱۱۴۴۶۶۷۰۳

Email: m_Rezaali46 @ yahoo . com

تلفن: ۰۹۱۳۱۲۸۵۴۶۸

چکیده مقدمه

موقعیت جغرافیایی، فرهنگی ایران و تاریخ دیرینه استقلال و جوش فکری در زمینه های گوناگون بویژه در طب و درمان، وجود صدها دانشمند و نابغه مشهور و مورد وثوق ملل جهان در زمینه طب و درمان، وجود صدها جلد کتاب بعنوان منبع کامل دسترس طب سنتی ایرانی در کشور و استعداد کشت داروهای گیاهی متنوع و بعضاً نایاب در جهان، علاقمندی و گرایش فرهنگی مردم ایران به طب بومی، عوارض داروهای شیمیایی، نرخ بالای درمان و بهداشت، عدم وجود پوشش درمانی جامع به وسیله طب جدید برای بیماران کشور، نقص و نارسایی سیستم درمانی پزشکی شیمیایی برای درمان مردم، وابستگی فرهنگی و سیاسی کشور در زمینه طب به کشورهای دیگر، کاهش کارایی ملی و سطح سلامت جامعه، وفور دسته بزرگی از بیماریها و عدم توان درمان آن در جامعه (بیماری های دیابت و کلسترول، بیماری های قلبی، سردرد، آلرژی، افسردگی و...) و ضرورت کنترل مداوم و گران آن در جامعه و دهها دلیل دیگر از جمله عدم وجود یک تعریف کامل از شخصیت انسان توسط اللوپاتی، گرایشی را پدید آورده است، که بسیار پر شتاب از طب اللوپاتی روی برگردانده و به سوی طب جایگزین رو نموده است. مکاتبی که هم اکنون بعنوان جایگزین در جهان مطرح گردیده اند، عبارتند از طب سوزنی، هومیوپاتی، هیپنوتراپی، انرژی درمانی، گیاه درمانی، حجامت درمانی، مگنوتراپی، رایحه درمانی، موسیقی درمانی و... که کمابیش در نقاط مختلف جهان از جمله کشور ایران مورد توجه و استقبال قرار گرفته اند.

روش پژوهش

مطالعه فوق یک مطالعه مروری با استفاده از کتب، بررسی متون و برنامه های رایانه ای بوده که سعی گردیده که منابع و مأخذ مفید و مستندی در زمینه اهمیت طب سنتی در نظام سلامت مورد بررسی قرار گیرد

یافته ها

با توجه به آمار موجود که بر روی چندصد هزار بیمار بررسی شده است تعداد زیادی از بیماری ها در طب سنتی قابل درمان و پیشگیری می باشند و میزان اثربخشی در مجموع بالای ۶۰٪ می باشد که این آمار بسیار خوبی است. و بیش از چهار صد و سی نوع بیماری که بعضاً بیماری های لاعلاج و صعب العلاج می باشند بوسیله شیوه های طب سنتی قابل پیشگیری و درمان کامل می باشد. حکما مبنای طب سنتی را به طبنظری و طب عملی تقسیم نموده و در مبنای طب سنتی انسان دارای: ارکان، امزجه، اخلاط، اعراض نفسانی، نوم و یقظه، قوی، ارواح، اندام، ضروریات شش گانه (اعراض نفسانی، نوم و یقظه، هوا، ماکولات و مشروبات، احتباس و استفراغ، ریاضت و استراحت) بوده که تشخیص و درمان بر اساس آنها انجام می گیرد به آب و آتش باد و خاک اصطلاحاً عناصر یا ارکان اربعه می گویند و امزجه جمع مزاج به معنی به هم آمیختن است و در اصطلاح به کیفیت حاصله از ترکیب و به هم آمیختن ارکان اربعه گویند که ۹ نوع مزاج داریم: مزاج معتدل، مزاج سرد، مزاج گرم، مزاج تر، مزاج خشک، مزاج گرم و تر، مزاج گرم و خشک، مزاج سرد و تر و مزاج سرد و خشک همچنین به خون، بلغم، صفرا و سودا اخلاط چهارگانه گویند که سودا دارای کیفیت سرد و خشک است. بلغم، سرد و تر و دم گرم و تر و صفرا گرم و خشک

هر فردی در این دنیا دارای مزاج و طبع خاص خودش است. ولی محیط، تغذیه و بیماری می توانند مزاج وی را عوض کنند. اگر طبع بیمار مشخص شود و غلبه ای که یک یا چند خلط خاص سمومی را در بدن ایجاد می کند که منجر به بیماری خاص غلبه آن خلط می شود و بدون اصلاح مزاج و از بین بردن آن خلط غالب هرگز نمی توان بیماری را درمان کرد و هر نوع درمانی فقط علائم آن بیماری را سرکوب می کند ولی روند تخریب بدن هم چنان ادامه دارد.

اعراض نفسانی که منظور همین حالات شادی، غم، عصبانیت و... است که در انسانها رخ می دهد و در یک فرد طبیعی اینها لازم است و به اندازه اگر باشد موجب صحت و سلامتی می شود و نوم و یقظه که منظور خواب و بیداری است

بیماریها در طب سنتی به دودسته بیماریهای ساده و بیماریهای مرکب تقسیم بندی می شده اند. و بیماریهای ساده به سه دسته: سوء مزاج، سوء ترکیب، تفرق و اتصال دسته بندی شده اند که پس از آنکه نوع بیماری تعیین شد که آیا سوء ترکیب، تفرق و اتصال و یا سوء مزاج است در مورد سوء ترکیب و تفرق و اتصال روشهای درمانی پیشرفته و گاه جراحیهای لازم است. نظام طب سنتی بر مبنای دو روش تشخیص فراگیر و سه رکن درمانی استوار است و مزاج شناسی و نبض شناسی جزء ابزار تشخیص است که از میان این دو مزاج شناسی یک روش جامع، فراگیر، دقیق و دارای ابلیت فهم عمومی است. و داروها، رفتارها و دعاها نیز جزء ارکان درمانی طب سنتی اند. داروهای طب سنتی از سه منبع گیاهی، حیوانی و معدنی و تامین می گردد. آب، نمک، ید، طلا، آب دریا، جزء داروهای معدنی، شیر و لبنیات، عسل، و سایر ترشحات بدن حیوانات داروی حیوانی و مجموعه ی بزرگ از گیاهان، داروی گیاهی به حساب می آید. اگر چنانچه با یک حرکت گزینشی با معیارهای ذیل از میان منابع فوق به انتخاب دارو بپردازیم به یک دسته محدودی از داروها می رسیم که چنانچه به شکل گسترده به جامعه معرفی گردد و در سیستم بهداشت و درمان بکار گرفته شود، تحوّل عظیمی در نظام طب و بهداشت پدید می آید.

دلایل زیادی برای گرایش مردم به طب مکمل سنتی وجود دارد که کلی نگر بودن، تأکید بر اصلاح روش زندگی، توجه به نقش معنویت، استفاده از قدرت دفاعی خود بدن، همخوانی با فرهنگ بومی، عوارض شایع داروهای آلوپاتی و در نهایت هزینه پائین و در دسترس بودن از آن جمله هستند. در بسیاری از کشورهای توسعه نیافته که هنوز مردم به خدمات بهداشتی اولیه دسترسی ندارند، طب سنتی و مکمل در دسترس و ارزان است. مثلاً در کشور غنا نسبت درمانگران طب سنتی به کل جمعیت یکدویستم به یک چهارصدم است در حالی که این نسبت برای درمانگران آلوپاتیک یک به بیست هزارم است.

گرایش رو به افزایش مردم به روشهای طب مکمل و سنتی سیاستمداران و مسئولان بخش بهداشت کشورهای مختلف را از موضع منفعلانه خارج نمود و در کشورهای مختلف تحقیقات گسترده در این زمینه شروع شد.

در ایالات متحده در مارچ ۲۰۰۰ کمیسیونی در کاخ سفید تشکیل شد تا روشهای شناخت و دستیابی به طب مکمل و اولویتهای پژوهشی و آموزشی آن را بررسی کند که نتایج آن در سال ۲۰۰۲ انتشار یافت.

وظیفه سازمان جهانی بهداشت کمک به حفظ جان انسانها، بهبود وضعیت بهداشت و کمک به پر کردن شکاف عظیمی است که در راه دسترسی مردم به داروهای ضروری و مراقبتهای بهداشتی اولیه قرار دارد. با توجه به اینکه شعار بهداشت برای همه تا سال ۲۰۰۰ به دلایل مختلف از جمله دلایل اقتصادی محقق نشد سازمان جهانی بهداشت برای پر کردن این شکاف عظیم استراتژی ارتقاء طب سنتی را تبیین نمود. تاکنون کشورهای مختلف دنیا قدمهای بزرگی در راستای اهداف استراتژی سازمان جهانی بهداشت برداشته اند. از جمله ارائه واحدهای اجباری و اختیاری طب سنتی و مکمل در دانشگاهها، تخصیص اعتبار برای پژوهشهای علمی، فراهم نمودن پوشش بیمه ای برای خدمات طب مکمل و... پوشش بیمه ای هزینه درمان و داروهای طب سنتی و مکمل در ژاپن، چین، کره و ویتنام به صورت کامل است و در کشورهای آلمان، استرالیا، نروژ، انگلستان، کانادا و آمریکا قسمتی از هزینهها توسط سازمانهای بیمهگر پرداخت می شود.

نتیجه گیری

دلایل زیادی برای گرایش مردم به طب سنتی و مکمل وجود دارد که کلی نگر بودن، تأکید بر اصلاح روش زندگی، توجه به نقش معنویت، استفاده از قدرت دفاعی خود بدن، همخوانی با فرهنگ بومی، عوارض شایع داروهای آلوپاتی و در نهایت هزینه پائین و در دسترس بودن از آن جمله هستند. سازمان جهانی بهداشت روشهای طب سنتی را از کشوری به کشور دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت دانسته و دلیل آن اختلافات فرهنگی می باشد، ایران مهد پزشکی سنتی دنیا است و هنوز مکملهای طب سنتی ایران که بتواند دانش آنها بهره برد در قید حیات هستند با توجه به کسری عظیم بودجه در بخش سلامت و بنا به توصیه سازمان بهداشت جهانی و تجربه دیگر کشورها توسعه یافته طب سنتی و مکمل می تواند یکی از راه حل های مناسب برای رفع مشکلات اقتصادی در این بخش باشد و امید می رود با برنامه ریزی صحیح شاهد شکوفائی آن در کشور خود و سراسر جهان باشیم.

با توجه به کسری عظیم بودجه در بخش سلامت و بنا به توصیه سازمان بهداشت جهانی و تجربه دیگر کشورها توسعه طب سنتی و مکمل می تواند یکی از راه حل های مناسب برای رفع مشکلات اقتصادی در این بخش باشد. اگر چنانچه به جای برخورد اقتباسی و قطعه برداری از مکاتب گوناگون، ما از منابع علمی گذشته خود در زمینه طب و درمان که بصورت بسیار عمیق و گسترده و همه سونگرانه نگاشته شده و قابلیت بهره برداری بسیار ساده و سازگار با فرهنگ ملی در آن مستتر است توجه کنیم در طول مدت بسیار کوتاهی می توانیم، ضمن تامین بهداشت و سلامت جامعه زمینه ای را برای تولید علم فراهم نموده و با نشر ایده های جدید در بخش بهداشت و درمان نظر دانشمندان جهان را به سوی منابع فرهنگی و دینی و ملی معطوف ساخته و از هزینه های کلان و دارای عوارض فراوان درمانی بکاهیم و زمینه مناسبی برای استقلال در بخش درمان و بهداشت و حتی صدور خدمت در بخش بهداشت و درمان فراهم سازیم.

